

Famílies lingüísticament mixtes a Catalunya: competències, usos i autoorganització evolutiva¹

Linguistically mixed families in Catalonia: competences, behaviours and evolving self-organization

Albert BASTARDAS I BOADA

Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació. Universitat de Barcelona

Data de recepció: 17 d'abril de 2015

Data d'acceptació: 8 de juny de 2015

RESUM

En aquest article, es posen de manifest els fenòmens més de tipus *micro* que intervenen en l'organització lingüística de les famílies lingüísticament mixtes. La majoria de les dades provenen d'entrevistes semidirigides a progenitors que tenien fills a la xarxa municipal d'escoles bressol de Barcelona.

Se'n desprèn que, en aquest tipus de famílies, l'organització lingüística interna no és sempre fruit d'una decisió conscient i planificada sinó sovint també d'un procés aconscient i autoorganitzat. Pot ser també variable al llarg del temps segons els canvis produïts en l'àmbit individual o bé en l'entorn familiar i social. Una política lingüística que vulgui intervenir en una determinada situació ha de tenir en compte tots dos aspectes, el *macro* i el *micro*, per tal d'actuar al més adequadament possible en la transformació de la realitat. Tan importants, doncs, poden ser les polítiques governamentals més tradicionals com les intervencions imaginatives en el pla interaccional.

Pel que fa a les llengües mitjanes, les dades mostren una tendència a utilitzar llengües més grans en la interacció amb la parella però no per això una llengua mitjana es deixa de transmetre als fills, fet rellevant, ja que tindrà una influència directa en la facilitació de competències a les noves generacions.

Es presenta un enfocament teòric des del punt de vista de la perspectiva de la complexitat. Es consideren els avantatges i inconvenients de veure els processos de formació de l'organització lingüística familiar com un fenomen *bottom-up* o *top-down*, així com també la precisió i adequació del terme *política lingüística familiar*.

PARAULES CLAU: política lingüística familiar, famílies lingüísticament mixtes, complexitat, usos lingüístics, llengües mitjanes, autoorganització.

CORRESPONDÈNCIA: Albert Bastardas i Boada. Universitat de Barcelona. Departament de Lingüística General. Gran Via, 585. 08007 Barcelona. A/e: albertbastardas@ub.edu. A/I: https://webgrec.ub.edu/webpages/personal/cat/000572_albertbastardas.ub.edu.html. Tel.: 934 035 657. Fax: 933 189 822.

1. Aquest treball forma part del projecte de recerca GLOBINMED - FFI 2012-35-502, del Ministeri d'Economia i Competitivitat del Govern espanyol.

ABSTRACT

In this article, phenomena involved in the linguistic organization of mixed-language families are studied. To obtain real data, semi-structured interviews have been carried out with people who have children and whose first language is different from that of their partner, i.e. who live in a mixed-language environment.

The data obtained shows that family language organization is not always the result of a conscious decision but also often the result of a spontaneous self-organized process. Moreover, it may be variable over time, depending on the changes at the individual level or in the family environment. These results are relevant to language policy, as these mechanisms of interpersonal linguistic habits should be taken into account.

Regarding the medium-sized languages, data shows a tendency to use a major language in interaction with a partner but this does not mean that the medium-sized language is not transmitted to children. This is an important fact because it has a direct influence on medium-sized language skills of new generations.

This article also presents a theoretical approach from the standpoint of complexity. In addition, it points out the advantages and disadvantages of considering the family language organization as a “bottom-up” or “top-down” phenomenon, as well as the accuracy and appropriateness of the term *family language policy*.

KEYWORDS: family language policy, mixed-language families, complexity, language use, medium-sized languages, self-organization.

1. INTRODUCCIÓ: *POLÍTICA LINGÜÍSTICA FAMILIAR O AUTOORGANITZACIÓ?*

En els últims anys ha començat a circular en la bibliografia sociolingüística internacional el terme *política lingüística familiar* (*family language policy*) (Spolsky, 2004, 2007 i 2012; King, Fogle i Logan-Terry, 2008; Caldas, 2012; Schwartz i Verschik, 2013).² Des del punt de vista conceptual, la creació i/o ús d'aquest sintagma aplicat directament a les decisions lingüístiques que prenen els membres de la família per parlar-se entre ells pot presentar alguns dubtes sobre la seva pertinença per tal com sembla aplicar a un fenomen produït *espontàniament* un marc cognitiu que correspon més aviat a fets que comporten institucionalització, debat públic, decisió formal i execució per part d'entitats explícitament i normativament organitzades. *Política lingüística*, sovint associat també al sintagma *planificació*, ha suscitat tradicionalment l'estudi de les mesures que els poders públics han pres sobre el pla de l'ús institucional i social de les llengües, i del seu procés de decisió, la seva execució i els efectes que puguin tenir sobre els comportaments lingüístics socials. L'extensió del concepte també al pla dels usos interpersonals en les famílies, el qual correspon a una altra esfera en què participen elements distints dels del pla polític

2. També Piller (2002: 246) parla de *private language planning* en referència als progenitors que prenen la decisió conscient de pujar els seus fills de forma bilingüe. Sense negar que aquesta consciència pot existir en determinats casos, aquí volem explorar si això és sempre així o també hi ha casos i situacions en què el comportament és menys reflexiu i conscient.

o d'una organització formalment constituïda, pot induir-nos a errors i a ocultar els fenòmens que són específics d'aquest nivell de la realitat social. Aplicar massa mimèticament, doncs, allò que pertany a la comprensió del que hem anomenat *comunicacions institucionalitzades* (Corbeil, 1983) al pla dels comportaments *individualitzats* pot fer que no compreguem adequadament els mecanismes que juguen en la decisió dels ordres lingüístics que emergeixen en la família (vegeu Bastardas, 1999a i 1999b).

Alhora, però, és certa la necessitat de donar compte del que ocorre en les unitats familiars en el pla dels comportaments lingüístics per tal com és en aquest àmbit on tenen lloc els processos fonamentals de manteniment o de substitució lingüístics. Si hi ha transmissió intergeneracional de les formes lingüístiques dels progenitors aquestes constituïran la base de la llengua o llengües dels nounats i, si no, les formes que no es transmetin dins de la família no tindran continuïtat, si no és que els individus les puguin adquirir a l'exterior d'aquest àmbit. Una possible via que ens pot ajudar a pensar les dinàmiques sociolingüístiques de les famílies és la utilització d'alguns dels conceptes que s'han anat desenvolupant en les últimes dècades en el marc de la cibernètica i de la teoria de sistemes, i que han estat recollits més recentment per les perspectives de la complexitat o complèxiques (Bastardas, 2013, 2014a i 2014b; Massip i Bastardas, 2014). *Autoorganització i emergència* (Ashby, 1962; Holland, 1998), per exemple, poden semblar ben adequats per a donar compte del que ocorre lingüísticament en el si de les unitats socials que són fruit de la interacció no regulada específicament per instàncies oficials. Els dos conceptes ens ajuden a verbalitzar els fenòmens que presenten ordre i organització però que no han estat *directament programats* des d'un nivell jeràrquic superior de control, sinó que s'han produït de forma *espontània* i no forçosament *planificada* pels mateixos autors. Ens permeten, doncs, pensar els fenòmens més aviat de tipus *bottom-up* —de baix cap a dalt— que no pas *top-down* —de dalt cap a baix.³ Com veurem a continuació, però, atesa la ineluctable característica interadaptativa i entrelaçada —complexa— de molts dels fenòmens de la realitat, sovint no hi ha una autoorganització *pura* i acontextual, sinó que hi ha una mescla i barreja dinàmiques de les distintes influències possibles que poden determinar un procés (Kasper, 2014). En el cas dels comportaments lingüístics, certament, aquests no es donen en el buit social ni en un temps anhistòric i apolític, i poden experimentar

3. La utilització de la perspectiva dels sistemes autoorganitzants o autopoètics (Maturana i Varela, 1973; Morin, 1977; Smith i Stevens, 1994) permet donar compte amb més claredat dels procediments pels quals queda establerta una determinada estructura d'usos lingüístics en un àmbit social determinat. Des d'aquesta visió, els comportaments lingüístics interpersonals són dinàmicament emergents i mantinguts per processos de retroacció mútua, aprofitant la propietat humana de la tendència a la coordinació social. Una vegada un determinat ús lingüístic entre dues persones ha estat establert, la tendència serà a fixar-lo i mantenir-lo de manera subconscient i rutinitzada. Per això, el punt important del manteniment o canvi temporal dels comportaments sociocomunicatius és, en molts casos, especialment la seva etapa inicial. Si s'hi vol intervenir, les modificacions més importants hauran de ser sobretot intergeneracionals (Bastardas, 2012). Dins de la mateixa generació, l'evolució —si n'hi ha, adaptativament— tendirà a ser en les relacions amb nous individus en nous àmbits.

amb claredat les influències dels contextos institucionals en què tenen lloc. Alhora, però, els seus actors poden tenir un grau no menyspreable d'autonomia per a afaiçonar el resultat final del que lingüísticament ocorrerà a la llar.

2. METODOLOGIA I SUBJECTES

Les dades que usem en aquest treball provenen de vint entrevistes semiestructurades dutes a terme majoritàriament durant el darrer trimestre de l'any 2014 entre progenitors que portaven els seus fills a la xarxa d'escoles bressol municipals de Barcelona, en especial les situades a l'Eixample.⁴ El guió d'entrevista contenia apartats com ara la biografia lingüística de l'entrevistat, el procés de relació amb la parella, la socialització lingüística dels fills, les expectatives d'ús lingüístic en el futur i altres informacions que poguessin ser rellevants. Des de l'òptica (socio)complexa, en què la ment, les significacions i les emocions són centrals en l'aproximació als fenòmens interactius humans, el treball qualitatiu sobre les parelles lingüísticament mixtes és important⁵ (vegeu Heller i Lévy, 1992 i 1994; Galindo i Payà, 2000; Lanza, 2007; Boix-Fuster, 2009; Boix-Fuster i Torrens, 2011; Florit, 2013; Aguiló, 2014).

3. LA DINÀMICA ORGANITZATIVA DE L'ESPAI LINGÜÍSTIC FAMILIAR

3.1. *La llengua (o les llengües) de la parella*

3.1.1. **La formació de la relació: elements i circumstàncies intervinents**

En l'estudi de les famílies formades per cònjuges que tenen la seva L1⁶ diferent necessitem distingir entre els diversos tipus de comunicacions que s'hi poden donar, ja que són distints, per exemple, els factors que poden influir en les pràctiques lingüísti-

4. Haig d'agrair a Anna Currubí el seu important treball en la realització i transcripció de les entrevistes. Igualment, expresso el meu reconeixement en la recollida de dades a Tamara Sánchez, i també a la tasca anterior de treball de camp de Júlia Florit. El meu agraïment també a Elisabet Vila Borrellas pel seu ajut en el processament de les dades i en la preparació d'aquest text. Estem en deute també amb els pares i mares que ens van dedicar el seu temps i van col·laborar deixant-se entrevistar, i amb els directors de les escoles municipals que ens van ajudar.

5. Òbviament, això no vol dir pas negar el gran interès i la complementarietat que ofereixen les metodologies quantitatives (vegeu, per exemple, Vila, 1993 i Melià i Villaverde, 2008). Les unes poden ser millors per a intentar posar-se en la pell dels actors socials i les altres per a investigar l'extensió dels fenòmens. En la complexa el pensament és en *i* i no en *o*.

6. Utilitzarem *L1* per a referir-nos a la primera llengua entesa i parlada, o inicial. En el cas dels bilingües familiars, poden tenir dos idiomes com a *L1*, tot i que potser no els desenvolupen exactament amb la mateixa fluïdesa en segons quins casos. I utilitzarem *L2* per a referir-nos als idiomes no adquirits com a *L1* en el clos familiar.

ques de la parella com a tal dels que poden determinar la llengua o llengües en què es parlarà als fills que es puguin tenir.

En el primer dels casos —la llengua entre la parella— hi poden jugar diversos elements. El primer pot ser les competències lingüístiques de cada un dels membres de la parella en el moment en què es coneixen. Les competències disponibles tindran un paper molt important en la tria de l'idioma que usarà inicialment la parella per a comunicar-se. Si un té X com a llengua inicial i sap també Y com a L2 de manera suficient, la seva relació amb un individu monolingüe de L1Y tendirà a produir-se en aquest idioma. Si cap dels dos no sap la L1 de l'altre però disposen d'una L2 en comú, el més probable és que sigui aquest l'idioma que sigui usat per a la relació pels dos interlocutors. El fenomen de l'adaptació lingüística interpersonal ja va ser teoritzat per Hamers i Blanc (1983), que l'explicaven fonamentalment per la suma òptima de les competències dels dos interlocutors. En general, guanyava la llengua que resultava més compartida en aquell moment.

En els casos d'asimetries o diferències de competències entre els interlocutors, és molt probable que la llengua en què la parella es conegui i que adopti com a habitual sigui una de les llengües grans o internacionals, més que no pas una de les mitjanes o petites, ja que són aquelles les que més sovint són adquirides pels altres grups lingüístics, els quals les poden usar com a llengües franques i veure-hi capitals culturals valuosos. Així, per exemple, entre els casos del nostre estudi en què intervén un cònjuge de llengua inicial catalana —que són els majoritaris—, només en un s'usa aquest codi com a llengua entre la parella.⁷ En més de la meitat utilitzen el castellà,⁸ i en els altres, llengües com ara l'anglès, el francès i l'italià. Cal dir que aquest fenomen, de fet, no és exclusiu de Catalunya, sinó que s'observa també en altres comunitats lingüístiques mitjanes, com ara la danesa, la sueca, la noruega, etc., respecte, en aquests casos, més aviat de l'anglès (vegeu Vila, 2013 i Boix-Fuster, 2015). Sembla probable, doncs, que, en general, les llengües mitjanes o petites tendeixin a ser menys presents en l'ús de les parelles d'origen lingüístic mixt, atesa la seva menor extensió com a L2 fora dels seus territoris habituals. Tanmateix, això pot ser diferent si es tracta de parlants de llengües grans que ja hagin nascut o faci temps que resideixin en una societat de llengua mitjana. Si s'hi han bilingüïtzat suficientment, poden ser també usuaris corrents del codi local.

En els casos de coexistència grupal massiva de dos grups de L1 distinta en un mateix territori, en què cada un dels col·lectius estigui familiaritzat amb la llengua de l'altre, un dels elements decisius pot ser aleshores el dels hàbits d'ús que prevalen en els entorns socials habituals dels membres de la parella. En aquestes configuracions, com

7. Això sembla confirmar l'afirmació que els cònjuges de parelles lingüístiques mixtes sols es relacionen en català si el cònjuge de primera llengua no catalana ja s'ha catalanitzat abans de formar-se la parella (Boix-Fuster i Torrens, 2011).

8. Aquest fet és també coincident amb el que ja s'indica a Boix-Fuster (2009) quan observa que, en una parella d'origen mixt catalanoparlant/castellanoparlant, la seva constitució gairebé sempre es fa en castellà. A Boix-Fuster i Torrens (2011), aquest comportament també és el predominant en parelles d'altres orígens.

ara a Catalunya, en què pot donar-se el cas que tots dos interlocutors tinguin competències suficients en les mateixes llengües, les expectatives socials quant a l'ús lingüístic apropiat segons les circumstàncies poden influir de manera força automatitzada en la tria de la llengua inicial de la interacció. En moltes d'aquestes trobades, no seran potser tant les competències disponibles com, en canvi, la llengua subconscientment percebuda com a més habitual o adequada a la situació o als intervinents el factor que decideixi la que sigui freqüentment més triada.

En tot cas, cal remarcar la tendència molt majoritària a la *convergència lingüística* —és a dir, a l'ús d'un sol idioma— entre les parelles (Giles, Coupland i Coupland, 1991). Pràcticament no es dona cap cas en què, a l'inici de la relació, un dels individus parli en una llengua i l'altre en una altra de manera habitual. La pensió més general és, si es pot, a parlar-se en un mateix idioma.

3.1.2. El manteniment dels hàbits lingüístics entre la parella

És un fet força general que l'ús lingüístic entre les parelles tendeix a mantenir la llengua dels primers contactes com a base de la relació. L'hàbit instaurat al començament sembla tenir una força enorme en molts casos, fins i tot en aquells en què es produeix una modificació posterior de les competències lingüístiques dels individus. Aquest és un fenomen força estès a Catalunya, que juga, certament, a favor d'un major ús del castellà, ja que aquest, com hem dit, és l'idioma que tendeix a ser més usat a l'inici d'una relació d'una persona de L1 catalana amb un individu d'origen no catalanoparlant amb poca —o nul·la— col·loquialització del català (O'Donnell, 1991; Boix-Fuster, 2009). Aleshores, la força de l'associació persona-llengua i de la rutinització subconscient tendirà a mantenir aquest ús fins i tot si les competències de l'individu de llengua inicial no catalana han canviat i està en disposició de parlar-lo més fluidament (Bastardas, 1990 i 1994).

Aquesta continuïtat de l'hàbit lingüístic establert en el moment de la relació inicial amb una persona és el que en gran part explica per què, malgrat el clar augment de les competències en català, continua havent-hi un alt grau d'ús del castellà per persones ara en molts casos ja força bilingüïtzades. Aquestes, doncs, ja poden usar el català amb les noves coneixences que fan, però sovint mantenen el castellà quotidianament amb les persones —de L1 catalana— amb qui ja s'havien acostumat a parlar en castellà:⁹

Entrevista 1

—Entrevistadora: de tot. i en quina llengua vau començar a parlar entre vosaltres/

9. Pot, fins i tot, donar-se el cas en què la parella es parli públicament en una llengua —la que considerin més adequada segons l'entorn social— i, en canvi, en privat tendeixin a tornar a l'idioma inicial en què van establir la relació.

- C. H. - E: en castellà/ Sí_
 —Entrevistadora: bé. suposo que va ser espontani. no/ o sigui:
 —C. H.: sí. sí. era la cosa natural parlar en castellà.
 —Entrevistadora: Clar. si no sabies català. i quina llengua fas servir ara/ quina llengua feu servir ara el català o el castellà/
 —C. H.: per mòbil només el català. quan parlem tractem de parlar en català. però com t'he dit. **als minuts ja estem parlant en castellà.**
 —E.: és un estira i encoje en castellà. no/ que tots dos tractem de parlar en català. però és massa difícil. el castellà mos torna molt fàcilment

Entrevista 3

- Entrevistadora: em: o sigui.. en quina llengua veu... veu començar a parlar castellà i heu parlat sempre en castellà\
 —S. C.: [sí]. **sempre en castellà**_\
 —Entrevistadora: ho veu decidir o no_ va ser espontani/
 —S. C.: no. va ser espontani.
 —Entrevistadora: vale. xx
 —S. C.: [perquè] jo. quan la vaig conèixer no sabia francès i ella el català no:... bàsicament parla el castellà. l'entenia. però no el parlava\
 \

Entrevista 16

- J. S.: A la que jo faig una amistat amb un idioma. ja em pot canviar el país. el lloc i onte sigui. que **l'amistat ha quedat com fixada en aquell idioma.** i això...\
 \

En el marc conceptual de la complèxica, aquesta tendència a la permanència fóra vista com un fet corresponent a la característica *emergent* i retroactuant de molts fenòmens d'interacció. És a dir, al sorgiment autoorganitzat d'estructures socials cooperatives força estables que després tenen continuïtat en el temps, ja que elles mateixes retroalimenten la seva conservació. Una vegada establerta una estructura funcional, que serveix adequadament a les seves necessitats —comunicatives, en aquest cas—, en els éssers humans l'estructura tendeix a mantenir-se automatitzadament i de manera subconscient com a *habitus* (Bourdieu, 1980; Bastardas, 1994; Boix-Fuster i Vila, 1998; Kasper, 2014).

Tot i així, sí que es poden produir canvis, en especial si, en el cas de les parelles, els dos membres revisen explícitament el seu comportament i creuen convenient, de manera ben conscient, modificar-lo. Si ho tenen clar, i poden arribar a reautomatitzar el nou comportament en un context social que ho afavoreixi, poden canviar el comportament inicial i parlar-se en el nou codi. També es poden anar donant casos de canvis parcials, com ara la introducció sovintejada de mots i expressions de l'altra llengua —sobretot si té presència contextual— i fins i tot de clar *code-mixing*, en especial quan ja hi ha fills i aquests poden provocar canvis en la freqüència de les llengües usades a la llar:

Entrevista 9

- D. C.: bueno. bàsicament el meu italià en aquella època era bastant lamentable i ella parlava en castellà. **vem començar a parlar en castellà**\
- Entrevistadora: i ara en quina llengua parleu/ en castellà també o no/
- D. C.: no se sap\
- Entrevistadora: com que no se sap/
- D. C.: ara::: **diria que a casa.. diria que potser un seixanta per cent del temps parlem en italià i després l'altre vint i vint doncs en català o castellà**_

Entrevista 8

- Entrevistadora: val. em: en quina llengua vau començar a parlar/
- R. C.: en francès_
- Entrevistadora: i sempre heu parlat en la mateixa llengua/
- R. C.: no. perquè **vam començar parlant en francès. però després ella va aprendre el:: català. i ara parlem en català i en francès**_
- [...]
- Entrevistadora: [va passar un període].. has dit vosaltres. tu i la teva parella parlàveu sempre en francès i ara/
- R. C.: [a vegades passem al català]
- Entrevistadora: i feu això perquè han nascut els fills xxx \
- R. C.: bueno. jo sempre havia pensat que... **jo crec que va ser en gran mesura quan vem venir a viure a Barcelona. també perquè amb els amics i amb els meus pares parlo en català.** de fet. ella va veure de seguida que.. que.. que li era més útil el català que el castellà. vull dir que... i:: de mica en mica. també el vaig anar introduint. ella va aprendre el castellà a Venezuela. vam viure uns anys allà. i el català el va aprendre després i ara el parla molt bé. i no ho sé_

L'arribada dels fills, que representa la introducció quotidiana del català a la llar pel fet que un dels progenitors els el parla, és potser un dels factors que més poden repercutir en l'augment de l'ús d'aquesta llengua en el conjunt d'usos familiars i en la modificació, encara que sigui parcial, de l'hàbit d'ús entre la parella:

Entrevista 5

- Entrevistadora: em... quina llengua fas servir amb la teva parella/
- E. S. H.: castellà_
- Entrevistadora: hi ha hagut algun canvi o sempre heu parlat la mateixa llengua/
- E. S. H.: **des de que tinc els nens com que parlem en català amb els nens doncs pos alguna conversació tenim en català. Si. Si. abans sempre era castellà i ara pos alguna conversació en català sí que la tenim**_

Entrevista 11

- E.: no. quan parlo ara amb ell. amb el Nico. amb el meu company. sí que abans parlàvem sempre en italià i ara sí que barregem molt. molts cops amb ell. parlo mig català. mig italià. com que hi ha els nens i amb els nens els hi parlo en català. doncs es barreja una mica\

En altres casos, no se'n parla explícitament no perquè no se'n tingui consciència, sinó perquè la parella veu en comú una lògica de la situació i accepta amb naturalitat que cadascú parli una llengua distinta amb els fills:

Entrevista 2

—Entrevistadora: eh: vau decidir d'alguna manera que tu li parlaries en català i ella en castellà o va ser::

—I. M.: no. és només allò de dir que o sigui que més aviat **els papers ja estaven assignats** o sigui. el mestre de català li parla en català i ella que no parla català li parla en castellà. doncs...

En altres parelles el tema es debat més explícitament i de manera reflexiva i abans de néixer ja es té decidit com s'adreçaran al nou fill. Fóra el que més s'acostaria a una *política lingüística familiar*, si acceptem l'analogia amb les institucions públiques:

Entrevista 9

—Entrevistadora: això ho veu decidir o va sorgir espontàniament/

—D. C.: **ho vem decidir**_

—Entrevistadora: com ho veu decidir/

—D. C.: **vem decidir que bueno. lo que t'explicava abans. com que la llengua dèbil en el nostre cas és l'italià. si no som nosaltres els que li ensenyem italià. la nena mai serà capaç de dominar-lo i vem entendre que el català i el castellà. ja l'aprendria a l'escola.** encara que ara la portarem a l'escola italiana. vull dir que no sé com funcionarà la cosa. ah:: doncs que almenys l'idioma de casa fos l'italià. la meva dona va volguer això i jo no m'hi vaig oposar/

Entrevista 16

—Entrevistadora: llavors. al principi. que tu li parlessis en català i que ella li parlés en xinès. ho vau decidir/

—J. S.: **sí. ho vam decidir**\

Entrevista 4

—N. S.: De fet. també **va ser de les coses que vam pensar.** no\ el castellà aquí el té garantit segur_ llavors. anem a garantir-li el català

Entrevista 8

—Entrevistadora: i veu dir. parlarem aquesta llengua. o va sorgir/

—R. C.: **ara no me'n recordo però sí que vem decidir que.. que:: cadascú parlaria la seva llengua** i que era important que sapiguessin les dues i quantes més millor. no/ i el castellà i l'alemany i el que sigui. i que el que intentaríem era que un cop que comencés a escriure intentaríem reforçar el francès escrit\

Aquests casos il·lustren una conducta més conscient i reflexiva, probablement incentivada pel fet que hi juga una llengua no present en el context social. En determinades situacions, però, els informants dubten de si ho van parlar gaire o no, de tan

natural que ho veien, que fos així. Per altra banda, en casos de poca consciència lingüística prèvia al naixement del fill, fins i tot pot haver-hi fluctuacions i canvis abans d'arribar a una organització estable. Primer se li projecta el comportament habitual de la parella però després pot canviar potser en esdevenir més conscients de les possibles repercussions futures del comportament:

Entrevista 5

—E. S. H.: la veritat és que ho vem parlar bastant... i quan era molt... quan l'Iker era molt.. era acabat de néixer les coses li dèiem en castellà_

—Entrevistadora: sí_

—E. S. H.: doncs mira poc a poc li vem parlar en català. li vem anar parlant en català i ara pos li parlem en català sempre_

—Entrevistadora: **us veu posar d'acord en això o no/**

—E. S. H.: **bueno. sí. no en vem acabar de parlar diguéssim. vem dir amb què parlarem/** clar nosaltres parlem en castellà però.. però clar.. també volem que sàpiga català no/

En algunes situacions especials es pot donar el cas fins i tot de canvi de llengua d'un dels progenitors pel fet de no obtenir la resposta desitjada de convergència per part del fill. Això pot ocórrer de vegades pel fet que el fill se sent *socialment* estrany de parlar un idioma diferent amb el progenitor, i opta per no parlar-li en la llengua en què aquest se li adreça. En aquests casos, el progenitor pot haver de triar entre mantenir-se en el codi que ha triat per adreçar-se al seu fill o bé adaptar-se al codi en què el fill decideix de parlar-li:

Entrevista 16

—Entrevistadora: llavors. al principi. que tu li parlessis en català i que ella li parlés en xinès. ho vau decidir/

—J. S.: sí. ho vam decidir\

—Entrevistadora: llavors ho veu parlar i veu tornar enrere\

—J. S.: vem tornar enrere perquè.. per l'afectivitat del crio. per no sacrificar l'afectivitat d'ella amb ell. vam veure que el nen tirava molt més amb mi que amb ella\

—Entrevistadora: sí/ per això de la llengua/

—J. S.: la llengua hi ha ajudat. i allavors ella. tenia que comunicar-se amb el nen d'alguna manera. però estava sola. jo no la podia ajudar. si jo hagués sapigut xinès hagués col·laborat. que el meu xinès és per dir quatre paraules i ja està. no és un xinès de:: no serveix per. comunicar sentiments. serveix per fer acudits. però no per sen:: i llavors clar. per no sacrificar l'afectivitat\

—Entrevistadora: llavors diguem que hi havia com que hi havia com problemes de comunicació amb el nen\

—J. S.: sí. perquè clar. **ella parlava en xinès. però ell la veia com una cosa rara. perquè dius. tota l'altra gent li parlava en català. llavors ell no podia. és a dir. no hi havia manera**

3.2.2. Per què va ser aquesta l'acció realitzada?

El fet que en una parella que s'ha conegut i parlat en una llengua dominant i majoritària o de gran extensió comunicativa hi hagi un dels components que vulgui parlar al seu fill en la llengua local —ja sigui mitjana o més petita— no és un comportament que s'hagi de donar per descomptat, fins i tot en el cas que la llengua menys gran sigui la del territori on resideix la família. Com sabem, en l'àrea catalanoparlant mateix tenim força casos en què això no es compliria de manera majoritària (vegeu Boix-Fuster i Torrents, 2011).

És important, doncs, intentar entendre més bé per què es dóna aquest comportament en aquells casos en què té lloc. Probablement, diferents factors deuen intervenir en aquestes accions segons les circumstàncies personals, socioeconòmiques i també polítiques. Intentarem classificar-los —però no necessàriament separar-los— en tres categories fonamentals: afectivitat lingüística personal, identitat grupal i utilitat futura percebuda. Òbviament, aquests factors poden interrelacionar-se entre ells en graus diferents. Cal tenir també en compte que, darrere de l'elecció del progenitor d'origen catalanoparlant de parlar-li en català al fill —i no pas en la llengua que usa amb la parella—, hi ha molt probablement un context polític i socioeconòmic suficient per a mantenir unes representacions valoratives del català en clau positiva. Altrament, el comportament podria ser tot un altre (vegeu Melià i Villaverde, 2008 i Forner, 2009). És perfectament possible que la majoria d'aquests progenitors cregui que el català serà socialment útil per als seus fills, si més no a Catalunya, que és on resideixen ara (vegeu Boix-Fuster, 2009).

3.2.2.1. L'AFECTIVITAT PERSONAL ENVERS LA LLENGUA

De les entrevistes estudiades semblen desprendre's una majoria de casos en què clarament la decisió —conscient o subconscient— sobre la llengua a utilitzar amb l'infant és molt personal i presa de forma convençuda, ja que no se'n concep pas cap altra. És el que es veu com a *natural* i lògic, tot i que es parli en una altra llengua amb l'altre membre de la parella. Es distingeix, doncs, clarament entre el que és apropiat parlar amb l'altre progenitor i el que ho és amb el fill. En els casos estudiats no es veu conflicte en això:

Entrevista 11

—Entrevistadora: ho va decidir, va ser una decisió premeditada\

—E.: [sí]

—Entrevistadora: o espontània_

—E.: bueno, ho vem parlar, però a mi, igualment, **no em surt, al nen de no parlar-li en català, jo no li podria parlar una altra llengua_**

Entrevista 17

—Entrevistadora: això ho veu decidir o va sorgir espontàniament/

—E.: bueno. jo no ho podia decidir **perquè és lo natural. fins i tot suposo que si ho hagués hagut de decidir. és el que hagués decidit. però és que no ha estat mai en dubte.** i.: el meu marit e.: en algun moment barrejava més i va dir no. que jo em trobo còmode parlant-los en castellà. i sí que ara els hi parla sempre en castellà. però crec que és bastant com a natural\

Entrevista 18

—Entrevistadora: llavors això ho veu decidir o va sorgir espontàniament. que cadascú li va parlar amb la seva llengua. com va anar/

—R.: bueno. **jo en el meu cas ho tenia clar. era la meva llengua clara. i ella en el fons també ho tenia clar.** ho vam parlar. però tots dos ho teníem molt clar. si no es perdria. amb el català no hi hauria problema. jo no hagués decidit cap altra llengua. però en l'entorn està present. en qüestió del neerlandès. com no hi és present en l'entorn. l'havia d'aprendre per comunicar-se amb els seus cosins. aleshores va sorgir espontàniament i al mateix temps va ser una decisió presa\

—Entrevistadora: o sigui. però a veure. abans us havíeu assegut i havíeu dit. li parlaré amb aquesta llengua. tu amb aquesta altra. \

—R.: no. jo crec que va sorgir així. per lògica bàsica. no sé. **a mi no em sortiria parlar-li amb una altra llengua. i la meva dona el mateix. després a part ho vam parlar. però no per decidir-ho. sinó per exposar-ho**

Molts dels entrevistats expressen que aquest comportament lingüístic és el que *els surt* i que no es concebrien parlant d'una altra manera al fill. Els entrevistats d'origen catalanoparlant demostren, si més no en aquesta funció, que la seva percepció no és pas la d'un grup minoritari i marginat que pateix si transmet la seva L1 als fills. L'actual situació sociolingüística a Catalunya sembla que permet als L1 catalana sentir-se plenament legitimats per a usar la seva llengua amb els fills, fins i tot en els casos en què no la usin amb el seu cònjuge.

3.2.2.2. LA IDENTITAT

Un altre dels factors que poden intervenir en la tria de llengua que fan els progenitors és, de forma explícita, la consciència identitària de pertinença a un determinat grup, que en el camp lingüístic s'ha anomenat també *lleialtat lingüística* (Weinreich, 1963). De fet, no sabem fins a quin punt es pot distingir aquest factor del precedent, però en qualsevol cas hi ha entrevistats que expressen amb precisió el fet de la seva identificació col·lectiva com a motivació per a l'ús de la llengua. Aquesta dimensió identitària pot explicar per què molt sovint, tot i que la persona pugui acceptar que, comparativament, l'idioma potser aporta poc com a facilitador econòmic, valori els elements culturals col·lectius propis i aposti per mantenir-los en els fills:

—M. G. D.: va sortir espontani, però també ho vem decidir, és a dir, jo, per exemple, tenia clar que jo, estant aquí, els hi parlaria català, i **això ho teníem molt clar també, que volíem que l'Ervin els hi parlés en flamenc, no volíem que perdessin cap oportunitat**, no / d'aprendre, encara que fos entendre, i ara veiem que sí, que ho entenen tot, el: el flamenc_

Entrevista 9

—D. C.: és aleatori, però en general parlem més que res italià a casa, perquè:: donat que no és la llengua.. a vera, al final, la meva filla viurà en un ambient, rodejada de català i castellà_

—Entrevistadora: sí_

—D. C.: però en canvi, no de italià, amb lo qual, lo que estem intentant, **el que estem intentant és que l'idioma de casa sigui l'idioma feble, l'italià, perquè el pugui aprendre, perquè els altres ja els aprendrà**, jo, per exemple, vaig aprendre el castellà mirant la televisió i amb els companys de l'escola, és una cosa.. com que és una llengua tan viva, d'alguna manera s'aprèn_

Entrevista 20

—R. C.: sí_ ara mateix sí, la relació amb la mare és molt més propera, està molt més temps, la mare no treballa, i, per tant, entén molt millor el francès, tot i que per qüestions d'on estem i el creixement, entenem que acabarà parlant, per qüestions d'escola, acabarà parlant català, i per qüestions d'on viu, i de relació que pugui tenir al carrer, parlarà castellà també, **la intenció és que acabi parlant els tres idiomes, i si pot ser un quart, que sigui l'anglès**\

Preguntades sobre la utilitat de les llengües, moltes parelles tenen clar que l'anglès fa el paper de llengua de comunicació internacional i expressen el seu interès perquè els seus fills puguin dominar-lo, al costat també d'altres llengües grans com ara el castellà o el xinès. La consciència de la globalització és clarament present:

Entrevista 15

—Entrevistadora: vale, i quina llengua creus que és més útil\

—J.: més útil/ l'anglès\ jo que sé, el català i l'anglès\

—C.: depende de dónde está y para qué, si está aquí, obviamente catalán ayuda mucho, pero también inglés, pero, según con quien trabajas es absolutamente necesario, y tal cómo van las cosas ahora también es una actitud hacia la vida, no podemos encerrarnos aquí\

—Entrevistadora: sí, sí, sí_

[...]

—C.: si ya lo he dicho antes, porque depende de dónde, pero útil en la vida, son todos útiles, pero bueno lo que creo que le va a servir más, si decide que quiere.. inglés, claramente, aunque esté trabajando aquí, pero después **es que sin inglés no te va a coger nadie**, ningún multinacional, es que el mundo se está abriendo, **esto catalán, encerrado, no puede, no tiene suficiente fuerza, creo, no es suficientemente internacional**\

Entrevista 16

—J.S.: però, els catalans hem d'estar preparats a estar oberts, perquè som petits, i després passa que l'anglès. **no és la gent que parla anglès. és la llengua de tot el món.** i jo crec que si tens que l'*establishment* del món és l'anglès, el proletariat del món, és a dir en el sentit de la gent de l'hemisferi sud, el castellà té una, són 400 milions, a Estats Units hi ha molt castellà, i jo crec que el legat del castellà, de la llengua castellana, i enriquida per Sud-mèrica, a més, és un llegat cultural molt important, i el xinès és una llengua que la parla molta gent_

4. CONCLUSIONS

4.1. *Sobre les dades*

L'organització lingüística de les famílies lingüísticament mixtes es presenta com un fenomen dinàmic que tant pot presentar aspectes d'autoorganització més aviat *espontània* i potser amb poca reflexió com decidits de manera més conscient i planificada pels seus actors. Alhora, una vegada establerts, els comportaments interpersonals tenen tendència a la continuïtat però també pot haver-hi canvis per l'augment de les competències lingüístiques dels membres de la parella, i/o per la relació continuada amb la família o la xarxa social del cònjuge d'origen catalanoparlant.

En determinats casos, el fet que cada progenitor parli en una llengua diferent als fills s'ha produït d'una forma automàtica viscuda com a *natural* i diria que *esperada*. En canvi, en d'altres, el tema ha estat debatut entre la parella i s'ha adoptat una decisió conjunta sobre com seria l'organització lingüística de la família, en especial en aquells casos en què hi ha una llengua que no és present amb força en l'entorn social.

Des de la perspectiva complexa, que sovint adopta el concepte d'autoorganització per a explicar determinats fenòmens en què intervenen una pluralitat d'actors que s'ordenen i es comporten basant-se en instruccions simples, és interessant de notar que, en el pla dels humans, tractem amb agents intel·ligents. Són individus, doncs, capaços de donar-se ells mateixos els principis segons els quals actuaran en els seus comportaments. Així, les persones poden seguir de manera rutinitzada determinades actuacions —com la de triar en quina llengua parlaran a algú— però també poden pensar-hi conscientment i conjuntament, i adoptar una pauta específica de comportament.

Això vol dir que les suposades *normes d'ús lingüístic* no són necessàriament pètries ni eternes i sense possibilitat de canvi sinó que és possible modificar-les a través del diàleg —social i interior— i de la consciència. Certament, caldrà desautomatitzar les anteriorment vigents, i això pot demanar un esforç comú, però no sempre és impossible ni tenen ineluctablement *vida pròpia*, com sovint es pot haver afirmat des de la sociologia. Com tota vida, depenen del seu ecosistema, en aquest cas, sociocultural, i s'hi adaptaran o no segons les evolucions d'aquest i els interessos i les representacions dels agents socials.

Les dades que hem mostrat en aquest article ensenyen els mecanismes de formació dels hàbits lingüístics interpersonals a les famílies, la força de la seva persistència una

vegada instaurats, però també la possibilitat de la seva evolució. Per tant, una política lingüística —en el sentit real— que vulgui influir en una determinada situació ha de tenir en compte tots dos aspectes per tal d'intervenir al més adequadament possible en la transformació de la realitat. Ha de comptar amb els comportaments que tendiran a persistir però especialment amb les oportunitats de canvi d'aquests comportaments al si de la família, com són la presència de fills. Les famílies d'origen mixt han de ser animades a practicar el poliglòtisme mentre simultàniament s'impulsa, en el cas de la societat catalana, l'ús social de la llengua pròpia. Tan importants, doncs, són les polítiques governamentals més tradicionals com les microintervencions imaginatives en els àmbits socials de dependència no directament oficial.

4.2. *Sobre els usos lingüístics familiars i la continuïtat de les llengües mitjanes*

Per a les comunitats lingüístiques mitjanes aquest és un repte molt important per a la seva continuïtat, atès que, en el món *glocal*, cada vegada augmentaran més les relacions interpersonals amb individus d'altres comunitats. En general, com hem vist, la tendència serà a utilitzar més aviat les llengües grans en aquestes interaccions, ja que són les que adquireixen els membres dels grups menors més que no pas a l'inrevés. També, però, com hem vist, el no-ús d'una llengua mitjana com el català amb la parella no determina que aquest codi no pugui ser transmès —si més no en la fórmula OPOL¹⁰ (un progenitor, una llengua)— a una nova generació.

En el cas de les llengües mitjanes, i, molt clarament, en casos com el català, l'organització política dels usos lingüístics pren una importància excepcional, ja que tindrà una influència extraordinària en la facilitació de les competències als individus. Com hem vist, aquest és un factor decisiu en l'establiment dels comportaments lingüístics en els primers contactes, que, posteriorment, tendiran a quedar força estabilitzats. Els processos institucionals de socialització han d'assegurar el desenvolupament fluid i àgil de les capacitats comunicatives de la llengua. Igualment, el canvi i/o instauració dels hàbits socials d'ús dels codis cap a fórmules que assegurin més la pràctica comunicativa en llengua pròpia té una enorme importància, en especial en la infantesa i l'adolescència.

Atès que sembla encara força majoritari el costum d'adoptar el castellà i no pas el català a l'inici d'una interacció en què no s'està segur de si l'altre és catalanoparlant o no, és gran la possibilitat que sigui aquesta llengua la que ja sigui adoptada per a les relacions posteriors entre aquests individus. L'extensió del coneixement del català ha d'anar acompanyada d'estratègies efectives de promoció d'aquest codi com a llengua inicial de les interaccions a fi que n'augmenti l'ús social habitual. Les escoles i, en especial, els instituts tenen aquí una gran responsabilitat (vegeu Bastardas, 2012).

10. En anglès, *one parent, one language*.

4.3. *Sobre l'autoorganització o la política lingüística familiar com a enfocaments teòrics*

Al començament d'aquest treball hem plantejat la qüestió de si fóra potser més útil veure els processos de formació dels comportaments lingüístics familiars com a fenòmens d'autoorganització i emergència *bottom-up* —de baix cap a dalt— més que no pas com a *top-down* —de dalt cap a baix. L'enfocament *top-down* dona prioritat a les pressions i influències que pot exercir l'organització explícitament jeràrquica de la societat, amb l'Estat al capdamunt. És cert que la mirada se'ns en va molt sovint cap a aquest pla i analitzem les polítiques i les legislacions dels països com a determinants majors dels comportaments lingüístics de les persones. Una visió més realista, però, sense negar la importància de les decisions dels poders públics en matèria lingüística —i en d'altres—, ha de prendre també en consideració l'autonomia —relativa— dels éssers humans respecte de les accions que duen a terme. Com sabem, hi ha casos en què, malgrat les directrius de les polítiques oficials, els parlants fan la seva, ignorant, si poden, les pressions del poder institucional. I és això, per exemple, el que fa que, malgrat les pressions de les institucions públiques, es mantinguin, tot i que en diferents graus, varietats dialectals allunyades dels estàndards, formes lèxiques o gramaticals *condemnedes*, o llengües sota les dictadures.

Entendre, per tant, l'evolució dinàmica dels processos sociolingüístics implica tant estar atents als plans institucionals i oficials com als fenòmens microsocials. Una visió de conjunt, que impliqui les interrelacions dinàmiques de baix a dalt i de dalt a baix de manera integrada, deu ser la millor perspectiva per a assegurar-nos tant la comprensió dels fenòmens com l'èxit —sempre, però, insegur— dels objectius de les polítiques públiques.

Des del punt de vista de la discussió conceptual, la terminologia *política lingüística familiar*, com hem dit, pot amagar els processos més espontanis i menys conscients que tenen lloc al si de les famílies. El terme, tal com és usat internacionalment, tendeix a pressuposar sempre un important grau de consciència reflexiva dels progenitors a l'hora de decidir el seu comportament lingüístic respecte dels fills, en les situacions de minorització o immigració, per exemple. Com hem vist, però, en les nostres dades, hi ha força casos, si més no a Catalunya, en què aquests comportaments amb els fills són més aviat *realitzats* o *executats* com a producte de l'*habitus* i en plena sintonia amb les representacions probablement subconscients dels individus. Així, el bilingüisme dels fills pot ser més resultat d'unes interaccions determinades pels impulsos cognitivo-emotius dels progenitors que no pas pel càlcul i el planejament de les competències futures d'aquells.

Tot i així, fins en els casos en què la tria de les llengües és més conscient i reflexiva —com quan hi ha alguna llengua *estrangera* pel mig—, el procés no deixa de ser autoorganitzant. Els interlocutors mateixos hauran de dur a terme unes pràctiques que generaran uns impactes en la socialització dels nous éssers, els quals hauran també de sostenir uns comportaments lingüístics determinats amb els seus progenitors. A mesura que els fills creixin i entrin en contacte amb altres agents socialitzadors exteriors,

els seus comportaments lingüístics familiars poden quedar o bé confirmats o bé canviats. En el transcurs d'aquest procés de socialització, a més, la família com a conjunt, com hem vist, pot experimentar modificacions en el grau d'ús de les llengües i desequilibris en el model OPOL. El fenomen *família mixta*, des del punt de vista lingüístic, és dinàmic i evolutiu, i dependrà dels equilibris socioculturals interns i del context.

BIBLIOGRAFIA DE REFERÈNCIA

- AGUILÓ SOL, Núria (2014). *Comportaments lingüístics i transmissió intergeneracional en parelles lingüístiques mixtes*. Treball de grau no publicat. Universitat de Barcelona. Departament de Lingüística General. Curs 2013-2014.
- ASHBY, William Ross (1962). «Principles of the self-organizing system». A: VON FOERSTER, Heinz; ZOPF, George. W. Jr. (ed.). *Principles of self-organization: Transactions of the University of Illinois Symposium*. Londres: Pergamon Press, p. 255-278.
- BARRON-HAUWAERT, Suzanne (2004). *Language strategies for bilingual families. The one-parent-one-language approach*. Clevedon, Regne Unit: Multilingual Matters.
- BASTARDAS I BOADA, Albert (1990). «El canvi del comportament lingüístic dels catalano-parlants: possibilitats i límits». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 8, p. 127-130.
- (1994). «Persistència i canvi en el comportament lingüístic: la planificació sociolingüística». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 12, p. 31-39. També disponible en línia a: <<http://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000063%5C00000059.pdf>>.
- (1999a). «Comunicacions institucionalitzades i comunicacions individualitzades. La complexitat de l'ús social de les llengües». A: FUNDACIÓ JAUME BOFILL (ed.). *Informe per a la Catalunya del 2000*. Barcelona: Mediterrània, p. 747-750.
- (1999b). «Les relacions entre política lingüística i comportament lingüístic: apunts des dels casos del francès al Canadà a fora de Quebec». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 31, p. 193-206.
- (2012). «El català i els joves: propostes de política lingüística del Consell Social de la Llengua Catalana». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 22, p. 77-92. També disponible en línia a: <http://revistes.iec.cat/index.php/TSC/article/view/58192/pdf_387>.
- (2013). «Complexitat i fenomen (socio)lingüístic». *Llengua, Societat i Comunicació*, núm. 11, p. 5-13. També disponible en línia a: <revistes.ub.edu/index.php/LSC/article/view/5798/pdf_1>.
- (2014a). «Cap a la 'complexica' com a transdisciplina». A: MARTÍ, Maria Antònia; TAULÉ, Mariona (ed.). *Homenatge a Sebastià Serrano*. Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, p. 63-77.
- (2014b). «Towards a complex-figurational socio-linguistics: some contributions from physics, ecology and the sciences of complexity». *History of the Human Sciences*, vol. 27, núm. 3, p. 55-75. DOI 10.1177/0952695114534425.
- BOIX-FUSTER, Emili (2009). *Català o castellà amb els fills?: La transmissió de la llengua en famílies bilingües a Barcelona*. Sant Cugat del Vallès: Rourich.
- BOIX-FUSTER, Emili (ed.) (2015). *Urban diversities and language policies in medium-sized linguistic communities*. Bristol: Multilingual Matters.
- BOIX-FUSTER, Emili; TORRENS, Rosa Maria (ed.) (2011). *Les llengües al sofà: El plurilingüisme familiar als països de llengua catalana*. Lleida: Pagès.

- BOIX I FUSTER, Emili; VILA I MORENO, Francesc Xavier (1998). *Sociolingüística de la llengua catalana*. Barcelona: Ariel.
- BOURDIEU, Pierre (1980). *Le sens pratique*. París: Les Éditions de Minuit.
- CALDAS, Stephen J. (2012). «Language policy in the family». A: SPOLSKY, Bernard (ed.). *The Cambridge handbook of language policy*. Cambridge: Cambridge University Press, p. 351-373.
- CORBELL, Jean-Claude (1983). «Éléments d'une théorie de la régulation linguistique». A: BÉDARD, Edith; MAURAS, Jacques (comp.). *La norme linguistique*. Quebec: Conseil de la Langue Française; París: Le Robert, p. 281-303.
- FLORIT MESQUIDA, Júlia (2013). «Transmissió lingüística intergeneracional. Estudi de quatre casos». Article no publicat.
- FORNER I VALLS, Enric (2009). «La transmissió de la llengua entre generacions a Castelló de la Plana». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 20, p. 357-382.
- GALINDO, Mireia; PAYÀ, Marta (2000). «Les parelles lingüísticament mixtes: un focus important d'actuació en política lingüística escolar». *Llengua i Ús*, núm. 18, p. 59-68.
- GILES, Howard; COUPLAND, Justine; COUPLAND, Nikolas (1991). «Accommodation theory: communication, context, and consequence». A: GILES, Howard; COUPLAND, Justine; COUPLAND, Nikolas (ed.). *Contexts of accommodation*. Nova York: Cambridge University Press, p. 1-68.
- HAMERS, Josiane F.; BLANC, Michel (1983). *Bilingüisme et bilinguisme*. Brusselles: Pierre Marada.
- HELLER, Monica; LÉVY, Laurette (1992). «Mixed marriages: life on the linguistic frontier». *Multilingua*, vol. 11, núm. 1, p. 11-43.
- (1994). «Les contradictions des mariages linguistiquement mixtes: stratégies des femmes franco-ontariennes». *Langage et Société*, núm. 67, p. 53-88.
- HOLLAND, John H. (1998). *Emergence: From chaos to order*. Oxford: Oxford University Press.
- KASPER, Debbie V. S. (2014). «Codifying figurational theory and mapping common ground in sociology... and beyond». *Human Figurations* [en línia], vol. 3, núm. 1. <<http://hdl.handle.net/2027/spo.11217607.0003.104>>.
- KING, Kendall A.; FOGLE, Lyn; LOGAN-TERRY, Aubrey (2008). «Family language policy». *Language and Linguistics Compass*, vol. 2, núm. 5, p. 907-922.
- LANZA, Elizabeth (2007). «Multilingualism in the family». A: AUER, Peter; WEY, Li (ed.). *Handbook of multilingualism and multilingual communication*. Berlín: Mouton de Gruyter, p. 45-67.
- MASSIP, Àngels; BASTARDAS, Albert (2014). *Complexica: Cervell, societat i llengua des de la transdisciplinarietat*. Barcelona: Publicacions i Edicions de la UB.
- MATURANA R., Humberto; VARELA G., Francisco (1973). *De máquinas y seres vivos: Una teoría sobre la organización biológica*. Santiago de Xile: Editorial Universitaria.
- MELIÀ, Joan; VILLAVARDE, Joan-Albert (2008). «La transmissió intergeneracional del català a Mallorca en les parelles lingüísticament mixtes». *Llengua i Ús*, núm. 42, p. 62-71.
- MORIN, Edgar (1977). *La méthode*. Vol. 1: *La nature de la nature*. París: Éditions du Seuil.
- O'DONNELL, Paul (1991). «Les famílies lingüísticament mixtes a Catalunya: coexistència i conflicte». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 9, p. 75-82.
- PILLER, Ingrid (2002). *Bilingual couples talk: The discursive construction of hybridity*. Amsterdam: John Benjamins.

- SCHWARTZ, Mila; VERSCHIK, Anna (2013). «Achieving success in family language policy: parents, children and educators in interaction». A: SCHWARTZ, Mila; VERSCHIK, Anna (ed.). *Successful family language policy: Parents, children and educators in interaction*. Dordrecht: Springer, p. 1-20.
- SMITH, Thomas S.; STEVENS, Gregory (1994). *Emergence, self-organization, and social interaction: arousal-dependent structure in social systems*. SFI Working Paper 1994-08-046. Santa Fe: Santa Fe Institute.
- SPOLSKY, Bernard (2004). *Language policy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- (2007). «Family language management: some preliminaries». A: STAVANS, Anat; KUPPERBERG, Irit. (ed.). *Studies in language and language education: Essays in honor of Elite Olshtain*. Jerusalem: The Hebrew University Magnes Press, p. 429-449.
- (2012). «Family language policy – the critical domain». *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, vol. 33, núm. 1, p. 3-11. També disponible en línia a: <<http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01434632.2011.638072#.VVHwiiy8ptA>>.
- VILA I MORENO, Francesc Xavier (1993). *Transmissió dels idiomes en les parelles lingüísticament mixtes*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura.
- VILA I MORENO, Francesc Xavier (ed.) (2013). *Survival and development of language communities: Prospects and challenges*. Bristol: Multilingual Matters.
- WEINREICH, Uriel (1963). *Languages in contact: Findings and problems*. La Haia: Mouton.

ANNEX

TAULA 1
Dades dels entrevistats

	Gènere	Lloc de naixement	Llengua inicial	Lloc de naixement del cònjuge	Llengua inicial del cònjuge	Lloc de coneixença	Llengua de comunicació amb el cònjuge	Llengua de comunicació entre progenitors i fills
<i>Entrevista 1</i>	Home	Costa Rica	Castellà	Madrid (va anar a viure a Premià de Mar quan tenia dos anys)	Català	Internet	Castellà	Entrevistat: català i castellà; cònjuge: català
<i>Entrevista 2</i>	Home	Santa Coloma de Gramenet	Castellà, però la llengua habitual és el català	Santa Coloma de Gramenet	Castellà	Santa Coloma de Gramenet	Castellà	Entrevistat: català; cònjuge: castellà
<i>Entrevista 3</i>	Dona	Barcelona	Castellà	França	Francès	Catalunya	Castellà	Entrevistada: català; cònjuge: francès
<i>Entrevista 4</i>	Dona	Barcelona	Català, castellà	-	-	Catalunya	Primer, castellà. Ara, català	Entrevistada: català; cònjuge: català
<i>Entrevista 5</i>	Dona	Berga	Català	Berga	Castellà	Berga	Castellà	Entrevistada: català; cònjuge: castellà
<i>Entrevista 6</i>	Dona	Barcelona	Català	Bèlgica	Flamenc	Barcelona	Anglès	Entrevistada: català; cònjuge: flamenc
<i>Entrevista 8</i>	Home	Barcelona	Català	França	Francès	França	Primer, francès. Ara, francès i català	Entrevistat: català; cònjuge: francès
<i>Entrevista 9</i>	Home	Barcelona	Català	Itàlia	Italià	Barcelona	Primer, castellà. Ara, castellà, italià i català	Entrevistat: català i italià; cònjuge: italià

Continuació

	Gènere	Lloc de naixement	Llengua inicial	Lloc de naixement del cònjuge	Llengua inicial del cònjuge	Lloc de coneixença	Llengua de comunicació amb el cònjuge	Llengua de comunicació entre progenitors i fills
<i>Entrevista 11</i>	Dona	Barcelona	Català	Itàlia	Itàlia	Bolonya (Itàlia)	Primer, italià. Ara, italià i català	Entrevistada: català; cònjuge: italià
<i>Entrevista 13</i>	Dona	Barcelona	Català	País Basc	Castella	Argentina	Primer, castellà. Ara, castellà i, en menys proporció, català.	Entrevistada: català; cònjuge: castellà
<i>Entrevista 15</i>	Home	Barcelona	Català	Londres	Anglès	Barcelona	Anglès	Entrevistat: català; cònjuge: anglès
<i>Entrevista 16</i>	Home	Barcelona	Català	Taiwan	Xinès	Berkeley (EUA)	Anglès	Entrevistat: català; cònjuge: xinès i ara català
<i>Entrevista 17</i>	Dona	Barcelona	Català	Madrid	Castella	Barcelona	Castella	Entrevistada: català; cònjuge: castellà
<i>Entrevista 18</i>	Home	Barcelona	Català	Gaut	Flamenc	Barcelona	Català	Entrevistat: català; cònjuge: flamenc
<i>Entrevista 19</i>	Home	Gavà	Català	Buenos Aires	Castella	Barcelona	Castella	Entrevistat: català; cònjuge: castellà
<i>Entrevista 20</i>	Home	Barcelona	Castella	França	Françès	Barcelona	Castella	Entrevistat: català; cònjuge: francès

CONVENCIONS DE LES TRANSCRIPCIONS

1. ASPECTES PROSÒDICS

- *Seqüència tonal terminal*
/ Augment
\ Descens
_ Manteniment
- *Intensitat*
Forta
{(F) text afectat}
Baixa
{(P) text afectat}
- *Temps*
Allargament curt
:
Allargament mitjà
::
Allargament llarg
:::

2. ASPECTES VOCÀLICS

- *Riure simultani amb el text*
{(@) text afectat}
- *Riure no simultani*
@

3. PAUSES I ENCAVALLAMENTS (CRITERI SUBJECTIU)

- *Pauses*
Curtes
.
Mitjanes
..
Llargues
...
- *Encavallaments*
[text afectat]

4. FRAGMENTES CONFLICTIUS

- *Fragments inintel·ligibles*
x /xx / xxx

5. TEXT ELIMINAT PER A ABREUJAR LA TRANSCRIPCIÓ

[...]